

# BARTÓK ÚTJA

Halála után huszonöt évvel talán már fel lehet tenni a kérdést: mi az, ami Bartók zenéjének különleges helyet biztosít a huszadik század művészetében?

Saját korában a legszembeszökőbb kifejezőeszközeinek újdonsága és merészsége volt — egyben a zenéjével szembeni értetlenség oka is. Később, halála után már azt is sokan felmérték, hogy megteremtett egy zenei nyelvet, amelynek természetéből fakad mindaz, ami előzőleg csupán szokatlannak, bizarrnak tűnt. Ma, egy negyedszázad távlatából már az is általánosan elismert, hogy ezt a zenei nyelvet internacionális közkinccsé tette. És ha Bartók értékelésében megkísérelünk ezúttal talán valami újat mondani, felmérve egész életművét és belehelyezve korának forrongó izmus-áradatába, meg kell állapítanunk, hogy Bartók a szó rendkívüli értelmében klasszikus: izmusokon fölüli, zárt és tökéletes zenei világ, amely egyben minden korabeli művészi áramlat részletigazságát magában rejti — és mindezt a forradalmi újító spontánságával és a modern művész végsőkig fegyelmezett lényegretörésével.

Bartók zenei nyelvének eredői után kutatva megállapíthatjuk, hogy nem lehet őket csupán a népdalra és a klasszikus-romantikus zenei hagyományok természetszerű felhasználására szűkíteni. Bartók zenei szókinccsének forrása az egész hangzó világ, a maga sokrétűségében. Vajon túlozunk, ha ebben a konkrét zenei kísérletek előrevetítését látjuk, mégpedig nem a kísérlet, hanem a művészet szintjén?

S ha már a mai modern irányzatoknál tartunk, vajon nem áll ugyan-ez a Bartókra olyannyira jellemző „szférikus“ hangzások és az elektronikus zene vonatkozásában?

Örök időszerűségének egy másik okát a zenei formálás csodálatos egyensúlyában és logikájában kell keresnünk. Az „aranymetszés“ formalelvének következetes és többdimenziós alkalmazása — már sokak által taglalt kérdés — valóban a modern zeneművészet egyik nagy csodája.

Természetes tehát, hogy az utána következő zeneszerző-nemzedék számára Bartók kiindulópont. Természetes, ámde korántsem egyszerű. Zenei nyelvezetének szuggesztivitása olyan „veszélyt“ jelenthet bárki számára, hogy folytatás helyett egyszerű epigonizmusba sodródik. (És a Bartók-epigonia meglehetősen gyakori jelensége még csak nem is kizárólag az *eredeti* tehetség kérdése!) Hol van tehát a határ a zenei anyanyelvünket megteremtő Bartókhoz mint a „gyökerekhez“ való ragaszkodás — és a szimpla utánzás között? A másik kényes és lényeges kérdés: hol van az a pont, ameddig az új, modern áramlatokkal kísérletezhetünk anélkül, hogy elszakadjunk e gyökerektől?

A kezdő zeneszerző számára valóban nehéz helyzetből a kiút eleve adva van: Bartók útja. Lehetetlen elszakadnod a gyökerektől, ha Bartók gyökerein indulsz: a népdalon. Lehetetlen epigonná válnod, ha éppolyan „askövetkezetességgel keresed az újat és a magad igazságát, mint Bartók,

akinek egész életműve az önmagával soha meg nem elégedő és az ön-  
maga soha nem ismétlő művész attitűdje.

Bartók „iskola“-volta egyébként nem csupán absztrakció. Sokan méltatták már sokoldalú zenepedagógiai munkásságát. A *Gyermekeknek*, a *44 hegedűszó*, a *Gyermek-karok* — Kodály Zoltán „biciniáival“ együtt — a helyes zenei nevelés olyan útját nyitják meg, amely feltétlenül folytatásra kötelez. A *Mikrokozmosz* hat füzetében a modern pianisztika mindmáig egyedülálló iskoláját teremtette meg — és ez egyben a modern zenei formaszervezés, a logika, a tömörség, a formai egyensúly tan-  
könyve is.

És végül, a legmagasabb iskola: Bartók, az ember. Aki nemzet vagy faj különbségét nem ismerve teremtett kultúrát ott, ahonnan végül a nemzetek és fajok közötti különbségtevéis űzte el. Aki az embertelenség legsötétebb korszakában is művészetével a humánus „tisza forrását“ adta örökül.

Vermes Péter

TOLNAI OTTÓ

## *Bartók*

*zergeív*

*fehér csont*

*fekete csont*

*fekete csont között*

*fekete csontok*

*fekete csont*

*fehér csont*

*fehér csont között*

*sárga csontok*

*sárga csont*

*fehér csont*

*fehér csont*

*fekete csont között*

*zergeív*

*a szív égő falai között*

*szuvas csontok*

*szuvas csontok*

*homokszem-billentyűkre zuhanó*

*oszlopok*